

A SZEGED—SZATYMAZI GAZDAKÖR TÖRTÉNETE I.

HUSZKA LAJOS

(Szeged)

Szatymaz földje évszázadok óta Szeged birtokának a városhoz közel eső része. Az itt elterülő szántóföldek és kaszálók a XVIII. század elején egyéni tulajdonban voltak. A kaszálótelkeket a török után szabadon foglalhatták és a városi tanács elismerte a használók tulajdonjogát. Később a magisztrátus adott el kaszálólul használt földeket.¹

Szatymaz területe gazdaságföldrajzi adottságait tekintve változatos. Megtalálható itt a feketeföld (*Kisfekete, Balaton* határrészen). A homokos partok között szikes legelők, rétek, kaszálók húzódnak. Az ásványi anyagokban gazdag homokos szántók feltörésük óta értékesek.

A Szatymazon birtokossá lett szegediek, hogy megtalálják számításukat a gazdálkodásban, az időjárás viszonyosságai ellen védekezve, a gazdasági válságok és konjunktúrák hatásainak kiegyenlítésére az állattartást biztosító kaszálókból, a gabonaneműek termesztésére kiválóan alkalmas feketeföldekből, a homokos szántókból (ezekből lettek később a jól jövedelmező szőlők és szórványgyümölcsösök) is vettek egymástól távol eső 1—2 holdas parcellákat. Így, ha a szántóföldi vetemény nem hozott hasznot, pótolhatta az állattartás, vagy a szőlő és gyümölcs.

A híres szatymazi szőlő- és gyümölcsstermesztő kultúra múltja az 1770—80-as évekig nyúlik vissza. A ma közigazgatásilag Szatymazhoz tartozó területen a 18. század utolsó évtizedeitől indult meg a szőlő telepítése. A gyöpaljagnál, *sömlyék*nél magasabb fekvésű kaszálókból kis szántókat szakítottak ki. Nehéz munkával fokozatosan gyarapodott egy-egy birtokos szántóterülete, a kaszálója meg szűkült. A jószág-tartás haszna párosult a gabonafélék jövedelmezőségével. A szántóföld vételára jóval meghaladta a kaszálókét. A feltört, művelhető birtokok szélénél ősi szegedi hagyományként saját szükségletére néhány *út* szőlőt ültetett a gazda.² A föld hasznát és értékét növelte vele. A szomszédok igyekezete és belterjes gazdálkodása ösztönző erőként hatott. Szőlőutak szőlőutakkal érintkezve szélesedtek a szőlőszakaszok. Több, egymással határos 200—400 négyszögöles szőlőparcella, mint belső mag a *szőlőhegyek* góciát jelentette. Ezekből a szőlők terjeszkedése kifelé haladt (szőlő, szántó, rét). Szántó övezte körös-körül az átmeneti szőlőhegyeket. Nehogy a jószágok kárt tegyenek bennük, a szőlőtulajdonosoknak össze kellett fogniuk. Így gazdasági kényszer hatására jöttek létre a szatymazi homokos vidéken a szőlőbirtokok védelmét szolgáló *hegyközségek*. 20—25 gazda közös megegyezésén alapuló társulások lettek. Létrejöttük oka a birtokféltés, célja pedig a szőlők őrzése volt. Néhány évtizednyi

¹ *Juhász Antal* 1975. 277—280.

² *Bálint Sándor* 1963.

működés után a szatymazi hegyközségeket a vagyonféltés, a széthúzás, a hivatalos hangnem jellemezte. Működésük formálissá vált, elszigetelődtek.³ Ezek utóda lett a szatymazi gazdakör: *a szeged-felsővárosi vagyonos polgárok, a szatymazi módos és középparasztok, a kisbirtokosok, valamint a szegedi úri birtokosok egyesülete*. Közvetve az egész szatymazi lakosság gazdasági és kulturális életét formálta egészen a fölszabadulásig. A tehetősebb tanyai gazdák és az úri birtokosok a gazdakör keretében összefogottabb, tudatosabb, eredményesebb gazdálkodást folytathattak. Szakmai tanácsokkal oktatták, a termékek értékesítésében segítették a tagokat.

Az 1870-es évek után Szeged város tanácsa engedélyezte, kezdeményezte a gazdakörök létrejöttét.⁴ Rádöbbentek arra, hogy szervezéssel, fölvilágosítással, erkölcsi és anyagi támogatással a holdankénti néhány forint jövedelmet hozó homokterületek ezreket érő birtokká válhatnak. A tudatlanság, a maradiság miatt a földeket kezdetleges módon művelték meg, így az államnak is, az egyénnek is csekély jövedelmet adott nagy földterület.

Mivel ebben az időben Szatymazon se történt még tervszerű csatornázás, az összes művelésre érdemes kaszálóterületet már feltörték. A mezőgazdasági termelvényekre minőség és mennyiség tekintetében nagy igények mutatkoztak, ezért a belterjes gazdálkodás szélesítése, általánossá tétele volt csak a helyes és kifizetődő út a gazdálkodók számára. A gazdakör tevékenysége, különböző akciói (új gépek beszerzése, alkalmazása, a szakoktatás kiszélesítése, nemes vetőmagok, oltványok kiosztása, az állattenyésztés fejlesztése) a termelés belterjesítését mozdították elő. A kisbirtokosok, a törpebirtokosok, a kapások a módos parasztok vagy úri birtokosok napszamosaiként, részeseiként elsajátították a korszerű mezőgazdasági technikát, megismerkedtek az új gépekkel, permetezőszerekkel, nemes növényfajtákkal, gyümölcsfákkal, kiváló állatfajtákkal. A tapasztalatokat a maguk gazdaságában is alkalmazták, ha lehetőségük lett rá.

Nem alakultak ki Szatymazon 80—150 holdnál nagyobb birtokok egy család tulajdonában. A kiegyezés korától 1945-ig mindössze 15—20 ilyen családról tudunk.

Ugyanezen időszak alatt a 25—80 holdas gazdacsaládok száma se haladta meg az ötvenet. E két paraszti réteg befogadóképességétől függően a földterülettel nem rendelkező családok (cselédek, béresek, a módos gazdák második, kisebb tanyájába meghúzódnó napszamosok) száma se emelkedett a 70 fölé mindaddig, amíg a kiegyezést követő polgári átalakulás következményeként meg nem indult az úri birtokok elszaporodása Szatymazonon. A 8—25 holdnyi területen gazdálkodók száma 25—30. A mi vidékünkön a 10—12 holdas földművesek még eljártak a gazdagabbakhoz részesnek.

A lakosság zömét az 1—8 holdas földművesek alkották a századfordulón, de még 1945-ben is, 550—600 családdal.

A gazdakört létrehozó és fenntartó társadalmi rétegekről a következőket állapíthatjuk meg.

1. Helybeli módosabb parasztok (25—150 hold földterület birtokosai)

Igen differenciált réteg. Megtalálható köztük a nehezen szervezhető, az új gondolatok, új mezőgazdasági eszközök és módszerek iránt teljesen közömbös, maradi gondolkodású, aki csak a saját mezőgazdasági tudását becsülte (15—20 család). Nem érde-

³ Huszka Lajos 1975.

⁴ Szűts Mihály 1914. 451—453.

kelte őket a gazdakör működése, távolról szemlélték, s csak akkor léptek be, ha hasznot láttak belőle. Ők fordítottak hátat leghamarabb a közösségnek. Igyekeztek jól élni. Gazdasági eredményeik nagy részét a szegény és nincstelen parasztcsaládok munkaerejének kihasználása által érték el. Az állattartás, a gabonatermesztés jövedelmezett számukra. Öltözködésük, szokásuk megegyezett a szegényparaszttal. Földjeiken könnyebb munkát végeztek, inkább szervezték, irányították a gazdálkodást. Nem látták meg a szegényparasztot, elkülönültek tőle. Termelési színvonaluk elmaradt a kor követelményeitől tanyai elszigeteltségük miatt is.

E réteg nagyobb részét (50 család) iskolázottság, szélesebb látókör jellemezte. Igényesek, büszkék voltak a tanyájukra, jószágaikra, terményeikre. Tetszett nekik az úri birtokosok közti megjelenés, társalgás, csoportosulás. Nem idegenkedtek az új eljárások bevezetésétől. Az úri birtokosok gazdálkodását látva, különösen a szőlő- és gyümölcsstermesztés terén, sokan feladták elavult módszereiket. Nem akartak jemaradni, sokat változott mezőgazdasági szemléletük.

2. Úri birtokosok

Szegeden jól jövedelmező állásuk, tekintélyük, házuk volt. (Városi hivatalnokok, ügyvédek, tanárok, mérnökök, orvosok, katonatisztek, iparosok, kereskedők, gyógyszerészek, nyomdatulajdonosok). Műveltséggel, pénzzel rendelkeztek. Tőkebefektetés, jövedelemszerzés végett, vagy divat hatására vásároltak néhány hold szőlőt, kevés szántót, legelőt. Kedvtelésnek tekintették a gazdálkodást. Dicselkedtek, vetélkedtek egymással, mind külön akart lenni a másikkal. A haladó társadalmi gondolatokra, az igényes árutermelésre érzékenyen reagáltak. Áldozatokat hoztak gazdaságuk fejlesztésére. Az alacsony nádfedelű házak helyére jól berendezett, korszerű gazdasági felszereléssel ellátott tanyaházakat, villákat építettek. Melléképületeikben laktak a *kapások*, akik művelték a földet, gyümölcsöst. Az úri gazdálkodókat a gazdakörben megtaláljuk az alakulástól a megszűnésig. Számuk a kezdeti 20 családról 80-ra gyarapodott. A helybeli tanítókkal egyetértésben munkálkodtak. Szervezték, terjesztették a mezőgazdasági kultúrát és az általános műveltséget.⁵

3. Kisbirtokosok — törpebirtokosok

Birtokuk nagysága nem adott nekik tekintélyt. Jó modoruk, alkalmazkodó készségük révén vették be őket a gazdakörbe. Kezdetben 8—10, 1920-ig 25—30 fővel képviselték a Szatymazon legnépesebb társadalmi réteget. Nagyobb arányban 1938-tól léptek be a gazdakörbe, addig ugyanis a helybeli módos parasztlak és úri birtokosok lekötötték őket a kölcsönzött igaerőt, mezőgazdasági gépet visszasegítő robottal vagy részes földműveltetéssel. Le kellett mondaniuk a kor gazdasági és kulturális eredményeiről, mert erejüket és idejüket felemészttette az embertelen sok munka, hogy fenntartsák családjukat, birtokukat. Legtöbbjük éhezve takarékoskodott, s kevés pénzükhöz kölcsönt vettek fel. Kis birtokukat földparcellával így gyarapíthatták tönkrement paraszttársaitól. Vagyonuk, ingatlanuk a népes családtagok között újra aprózódott. Korszerű gazdasági szerszámokkal (vaseke, borona, vetőgép) nem rendelkeztek. Az 1929-től megindult helybeli mezőgazdasági oktatás (gazdasági szakiskola tanfolyamai) legaktívabb résztvevői lettek, s mezőgazdasági tapasztalataikat, kísérletező kedvüket, szorgalmukat 1945 után kamatoztathatták, különösen az ősziarack- és gyümölcsstermesztésben.

⁵ Huszka Lajos 1973.

A gazdakör megalakulása

Azok a tanyai gazdálkodók és úri birtokosok, akik Felsőtanya mezőgazdaságának jövőjéért tenni akartak, havonként egyszer, vasárnap, ünnepnap összejöttek egy tanyába vagy úri villába. Vendégeket és családtagokat is meghívtak ezekre a családi hangulatú összejövetelekre. Nem volt meghívó és alapszabály, mégis siettek a találkozásokra. Daloltak, beszélgettek mindenről, a gazdálkodásról is. Egy ilyen baráti találkozáson határozta el Polgár László birtokos és Szegszárdy János tanító a gazdasági egyesület létrehozását. Előkészítették az alapszabályt, a munkaprogramot, a költségvetést. Önként vállalták a feladatokat. Ettől kezdődik Szatymaznak, mint szőlő- és gyümölcsstermelő központnak a fejlődése.⁶

Alapító tagok, 1884. augusztus 15.

Ábrahám György	Egressy József	Kónya Ferenc
Báló István	Grünfeld József	Kriszt Sándor
Csordás József	Katona Márton	id. Nyári János
Sávai István	Tápai János	id. Török Antal
Tandari Ferenc	Bartucz István	Ujvári Lajos
Barcsay Károly	Csányi Mátyás	Vastagh János
Bodó Illés	Dékány Pál	Veszelka Pál
Deák Sándor	Fráter Gyula	Zsótér Andor
Frányó István	Katona Ferenc	Török Sándor
Horváth István	Kakuszi Péter	Vass Pál
Katona János	Kopasz János	Vadász Lajos
Korom Pál	Lippai Flórián	Zombori Imre
László Gyula	Rác József	Trischler Péter
Ördögh Ferenc	Szél Gergely	Veszelka Nándor
Reizner János	Tóth M. János	Vetró Pál
	Zombori Mihály	

Elnökké Polgár Lászlót, jegyzőnek Szegszárdy Jánost, pénztárosnak Zombori Imrét, ellenőrnek Tápai Jánost, ügyvédnek dr. Fráter Gyulát, az elnök helyetteséül Vadász Lajost, másodjegyzőnek Csányi Mátyást választották meg.

Első pecsétjük felirata: *Szeged-felsőtanyai Gazdakör*; közepén ekét és talyigát ábrázoló jelvény, alatta évszám: 1885. Második pecsétjük 1901-ben készült. Felirata: *Szeged-szatymazi Gazdakör*. Jelvénye ugyanaz.

A Szeged-szatymazi Gazdakör célja „általában a hazai, különösen pedig a szegedi felsőtanyákon földműveléssel foglalkozó néposztálynak szellemi és anyagi jólétét előmozdítani, nevezetesen: céljául tűzte ki a közművelődést és a mezei gazdasági szakértelmet társadalmi úton fejleszteni és elősegíteni; a mezei gazdaság terén tapasztalható hiányok és akadályok elhárítására működni, a helyesnek felismert intézményeket vagy újításokat támogatni és ápolni, a mezei gazdászat kifejtésére biztos, eredményes irányt adni, társadalmi tekintetben pedig a közszellemet ébren tartani.”

⁶ Forrásul használtam az alábbi jegyzőkönyveket: Szeged-felsőtanyai Gazdakör 1895—1901. (szerző tulajdona), Szeged-szatymazi Gazdakör 1901—1904., 1918—1927. (a Csongrád megyei Levéltárban).

A körnek minden becsületes, feddhetetlen jellemű férfi tagja lehetett, ha a választmány felvette. A kör fönntartására, a közköltségek fedezésére évenként egy részletben (a gazdasági helyzettől és a pénzformától függően) díjat kellett fizetni. A közösség előnyeiben és jogaiban csak az részesülhetett, aki terheit is viselte és kötelezettségeinek eleget tett. A tagoknak a gyűléseken indítványozási, határozati és szavazati joguk volt, s a kör vagyonának részeseivé váltak. A kilépők semmiféle vagyonra igényt nem tarthattak, kötelességeik azonban az alakulási idő leteltéig fennmaradtak; három évenként alakult újjá a kör. Bármely tag vihetett vendégeket a körbe, s ezek nevét bevezették a vendégkönyvbe.

A gazdakör ügyeit a közgyűlés, a választmány és a tisztségviselő intézte. Évenként egyszer rendes közgyűlést tartottak. Meghallgatták a jelentést a végzett munkáról; megtárgyalták a tagok indítványait, megvizsgálták a kör jövedelmét és kiadásait; megállapították az évi költségvetést. Minden választás, határozat nyílt szavazással történt, azonban ha 5 tag úgy kívánta, elrendelték a titkos szavazást. Érvényes határozathozatalhoz 30 tag jelenléte volt szükséges.

A választmány minden hónapban gyűlést tartott. Ez intézte a kör összes ügyeit, amelyeket a közgyűlés hatáskörébe is utaltak.

A tisztségviselők munkaköre a következőképpen oszlott meg:

Az *elnök* képviselte a kört hatóságok és magánosok előtt. Összehívta a gyűléseket és elnökölt. Intézkedett a közművelődés ügyeiben. Minden okiratot, jegyzőkönyvet oklevelet aláírt. Évenként többször ellenőrizte a pénztárosok munkáját.

A *jegyző* vezette a jegyzőkönyveket; az elnök megbízásából levelezett; a gazdakör minden okmányát aláírta az elnökkel együtt. Elkészítette az évi jelentést, vezette az iktatót. A közgyűlés által meghatározott tiszteletdíjban részesült.

A *pénztáros* könyvet vezetett a bevételről, kiadásról; számot adott a kezelt vagyonról. Leltározott, kimutatásokat készített a pénztár állapotáról. Beszedte a tagsági díjakat nyugta ellenében.

A *könyvtáros* kezelte a könyvállományt felelősség mellett. Leltárt, könyvtári naplót vezetett.

A *gazda* a kör gazdasági vezetője, felügyelt a házirendre, a kör vagyonát gondozta.

A *ügyész* a közgyűlés vagy választmány által a hozzá utalt ügyekben eljárta, munkájáról jelentést tett.⁷

20—30 év alatt a városok, községek életében szembetűnő változások szoktak történni, de a tanyavilágban minden változatlan ennyi idő alatt is. Szatymaz ilyen mozdulatlanak tűnő hely volt a gazdakör megalakulásáig. „Ez nem is lehetett másképp, mert Szeged város hatóságának a tagjai évenként csak egyszer-kétszer valami árverés alkalmával kerültek ki a tanyára, amely körülmény kirándulásnak minősíthető néhány jobb módú, úgynevezett kapitányok vendégszerető hajlékához” — állapította meg a kör választmánya.

Szeged-Felsőtanyán a mezőgazdaságban és a tanyai társadalmi életben bekövetkező minőségi változások létrejöttében az alapvető munkákat a szatymazi gazdakör végezte. A kör maga, de a tagok körül többen a Szegedi Gazdasági Egyesületnek is a tagjai voltak. Zsótér Andor alapító tag és díszelnök is volt ott egyszemélyben.

A gazdakör Szeged-Felsőtanya termelési viszonyainak előbbre lépésében indítványozó, kezdeményező és segítő társa volt Szeged város törvényhatóságának.

⁷ A „Szeged-szatymazi gazdakör” alapszabályai, 1901. Nyomtatott példány (8 oldal).

1884-ben a kör helyiségét ideiglenesen az elnök tanyáján rendezték be, ahol kevés kivétellel minden hónapban összejöttek egy előre meghatározott ünnepnapon. Megtárgyalták az alapszabályt, felolvasásokat tartott a jegyző az elnök által felajánlott Falusi Gazda c. szaklapból és a Képes Néplapból. Elhatározták, hogy hetenként egyszer kiküldik a lapokat Kónya Ferenc tanyájára és a Győrészéki iskolához, hogy a távolabb lakó körtagok is elolvashassák.

1885

A Polgár tanyából Csányi János kocsmájába helyezték át a kör helyiségét, évi 30 Ft bérért. Ott szervezték az első gazdabált, 60 krajcáros belépő mellett. Augusztusban a Schlick-gyár bemutatta újfajta ekéit a Polgár tanyán, mely alkalommal gyümölcskiállítást is tartottak. Ennek díjaira egy tajtékpipa és 1 selyemkendő kisorsolásból befolyt 58 forint 30 krajcár adta a fedezetet. A kör 86 Ft 74 kr értékű könyvet szerzett be, s ezek kezelésével a könyvtár megalapítóját, Kovács Pál tanítót bízta meg.

1886

Tápai János tanyáján népmulatságot rendezett a gazdakör. Kovács Pál újabb 40 könyvet adományozott a könyvtárnak. A szeptemberi állatkiállításon az I. díj 2 ezüst forint, a második díj 1 ezüst forint volt. Decemberben bor- és szeszkiállítás alkalmával Zombori Mihály faprését elismeréssel tüntették ki. Ekkor szerzett be a kör egy konkolyozót 85 forintért. Szegszárdy János eltávozásával Török Antal lett a jegyző, s tiszteletdíját 1 db 10 frankos aranyban állapították meg.

1887

Szeptemberben nagy sikerű terménykiállítást láthattak a szatymaziak. A közgyűlésen Herczel István szakelőadását a cukorrépa termesztéséről érdeklődve hallgatták a kör tagjai. 1887-től a *neszürjhegyi* iskolát tekintették a környék szőlészeti központjának. A gazdákat nemcsak szőlővesszőkkel, hanem elméleti és gyakorlati útbaigazításokkal is ellátta az ottani néptanító, aki a borászati vándortanító utasításai szerint szőlőiskolát létesített.

1888

Barcsay Károly felajánlott 1 aranyat a legközelebbi kiállítás I. díjául. Májusban egy körzászlót vettek 68 Ft 90 kr-ért. A szeptemberi állat- és terménykiállításon Zsótér Bertalan fajlovai dicsérő okmányt nyertek. Decemberben bor- és szeszkiállítás volt gazdabállal egybekötve.

1889

Nemes Nagy Géza 10 könyvet ajándékozott a kör könyvtárának. Szeptemberben állatkiállítást tartottak, amikor közakarattal egy löverseny rendezését tűzték ki célul. Minden összejövetel alkalmával tartalmas beszámolók hangzottak el a különféle növények termesztésével kapcsolatos egyéni tapasztalatokról, eredményekről. Pálffy Ferencet, Szeged polgármesterét tiszteletbeli elnökké választották.

1890

Az elnök néhány régi ezüstpénzt, Ábrahám György pedig egy szép csengőt aján-
dézott a körnek. A szeptember 8-i gyümölcskiállításon megjelent több szegedi
nagykereskedő és néhány Szeged környéki kör küldötte is. László Gyula almái és
őszibarackjai, Nyári János almái dicsérő okmányt szereztek. Ez évben halt meg Nyári
János alpárhegyi szőlőtulajdonos ügyvéd, aki a jánosszállási megállóhelyet kezde-
ményezte, s ezzel elősegítette a különféle gyümölcs és terményféléseknek a szegedi
piacokra való szállítását, valamint a nyaralni vágyó szegedi uraknak a kedvező ki és
beutazást.

1891

Március 15-én megható ünnepélyt rendezett a gazdakör, melynek taglétszáma
elérte a 104-et. A hagyományos gyümölcs-, bor- és szeszkiállításnak több száz látó-
gatója volt. A kör elnöke a gyümölcsfák telepítéséről és metszéséről mondta el a
tapasztalatait. Ez évben halt meg Ábrahám György sertéshizlaló, a szatymazi aklok
tulajdonosa, a gazdakör lelkes alapító tagja. 1891-ben Somogyvárról Széchenyi Imre
gróf, a Balaton vidéki szőlőtelepítés kormánybiztosa levelet írt a szatymazi gazdakör
elnökének, melyben választ kér arra, hogy a felsorolt fajokból a fajtisztaság szavato-
lása mellett mennyi gyökeres és mennyi sima szőlővesszőt, milyen ár mellett (a csoma-
golás költségével együtt) tudna rendelkezésre bocsátani. A Balaton melléki területek
betelepítéséhez 1892 tavaszán a következő európai szőlőfajokból akartak gyökeres és
sima vesszőket beszerezni:

- a) vörös bort termő fajokból: Nagy-Burgundi, Nemes Kadarka, Oportó és Szent-
lőrinc,
- b) fehér bort termő fajokból: Kövidinka, Olasz rizling, Zöld Sylváni, Piros Veltelini,
Semillon.

Szatymazon ebben az időben Szentlőrinc, Piros Veltelini és Semillon fajták
kivételével a többi bőven termett.

1892

Szeptember 20-ra írták ki az első lóversenyt, amelyre Szeged város tanácsa 50
forintot adományozott. Vetró Sándor pénztári naplót ajándékozott a körnek. A bor
kezeléséről, szakszerű tárolásáról két választmányi gyűlésen meghívott szakelőadó
tartott tájékoztatót.

1893

A február 2-i bor- és szeszkiállítás alkalmával egy permetezőt sorsoltak ki 10 Ft
értékben. Ezt az összeget a felsőközponti kápolna berendezésére fordították. Török
Antal két előadást tartott a méhészetéről, Zsótér Dezső pedig a szőlőtelepítésről.

1894

Grünfeld József vendéglőshöz költözött át a gazdakör, aki megfelelő helyiséget
biztosított. Tervezték a gazdakör saját helyiségének felépítését. Augusztus 15-én
jól sikerült lóversenyt rendezett az egyesület, amelynek jövedelméből 20 koronát a
szegedi Kossuth-szoborra adományozott a gazdakör.

Papp István, az alsótanyai központi mezőgazdasági egyesület (pecsétjük szerint Szeged-alsótanyai Mezőgazdák Egyesülete) elnöke a szatymazi gazdakör tagjait meghívta az 1894. augusztus 19-én Alsótanyán, Dobó József mórarahalmi kapitány házában rendezendő népünnepélyre, melyet összekötöttek gyümölcskiállítással és lóversennyel.

A következő kimutatás az első tíz év pénztári forgalmát, valamint a köz- és választmányi gyűléseken tárgyalt ügyiratok számát jelzi.

Év	Közgyűlés	Választmányi gyűlés	Tárgyalt ügyirat	Pénztár			
				bevétel		kiadás	
				Ft	kr/fill	Ft	kr/fill
1885	1	4	12	290	24	124	26
1886	1	7	20	334	29	292	40
1887	1	5	15	390	10	356	24
1888	1	6	23	178	50	149	29
1889	1	7	19	247	40	218	11
1890	1	4	10	101	20	97	50
1891	1	7	14	104	78	118	22
1892	1	7	11	324	54	257	19
1893	1	5	16	154	78	118	22
1894	1	7	23	402 K	50 f.	372 K	28 f.

1895

Polgár László 10 évi elnökösködés után lemondott. A gazdakör sajnálattal tudomásul vette, a jegyzőkönyvi köszönet mellett megválasztották örökös díszelnöknek. Elhatározták, hogy arcképét lefestetik a gazdakör részére. Egyhangúlag Barcsay Károlyt választották elnökké.

Alelnökök: Zsótér Bertalan és Tápai János

Jegyzők: Zsák Lajos és Kakuszi Ferenc

Pénztáros: Kopasz János

Pénztári ellenőr: Katona József

Könyvtárnok: Makra István

Segédkönyvtárnok: Zombori Imre

Gazda: Zsótér Dezső

Ügyész: Dr. Rigó Endre

Zászlótartó: Újvári Ferenc

Választmányi tagok

Ábrahám Géza

Blaaha Gyula

Frányó István

Korom Pál

Németh János

Sári József

Tóth Gyula

Tóth M. János

Vass Károly

Bartucz István

Csikós N. József

Katona Márton

Katona János

Peták József

Szell Gergely

Tóth M. István

id. Török Antal

Vásárhelyi József

Vetró Mihály

Bodó Illés

Erlicz János

Kónya Ferenc

Lippai Flórián

Rovó János

Tandari Ferenc

Tóth M. Imre

Vadász Lajos

Veszelka Ferdinánd

Szokás szerint évi munkarendet állapítottak meg. Módosították az alapszabályt, mely szerint a közgyűlésen a tagok egyharmada, választmányi gyűlésen egynegyede szükséges a határozatképességhez.

Barcsay Károly indítványozta, hogy a tagok több alkalommal jöjjenek össze gazdasági szakmába vágó kérdések megbeszélése végett, és felolvasások után egyes gondolatokat vitassanak meg. Elrendelték a kör vagyonának és a könyvtárnak a leltározását. Elhatározták, hogy a kör birtokában lévő *triört* a legközelebbi lóversenyen, a 3 permetezőt pedig a bálakon fogják kisorsolni.

Zsótér Bertalan 1 hold földet 1 évre felajánlott a gazdakörnek díjtalanul próbavetésre, köztanulmányra.

Szeged város tanácsa újra 50 Ft segélyt adott lóverseny rendezésére, mely összeg Szeged szab. kir. város díja szokott lenni. Polgár László díjmentesen lóversenyteret biztosított. Polgár László volt elnök arcképét Tóth Molnár Ferenc szatymazi származású festőművész Münchenből megküldte. A portré 30 Ft-ba került. A gazdakör részére a festőművész 1 Kossuth-képet is adományozott.

Tóth Gyula a Szeged Alsóvárosi Népkör tagjainak üdvözlétét tolmácsolta és szép szavakkal méltatta a két egyesület „testvéries összetartozását és érintkezését, különösen a Szeged-felsőtanyai Gazdakör eddigi haladását és útmutatását, ami által a többi gazdakörök létesültek és jó példát nyertek.”

A 10 éves jubileumi ünnepélyre a következő egyleteket, köröket hívták meg: Szegedi Gazdasági Egyesület, Alsóvárosi Társalgó Egylet, Alsóvárosi Népkör, Kisteleki Gazdasági Egyesület, Kisteleki Népkör, Alsótanyai Központi Gazdasági Egyesület, Domaszéki Gazdakör, Zákányi Gazdakör, Feketeszéli Olvasókör, Szegedi Polgári Dalárda.

Barcsay Károly elnök a következő szavakkal nyitotta meg a díszközgyűlést 1895. augusztus 25-én:

„A legteljesebb elismeréssel adózom a Szeged felsőtanyai polgároknak és a gazdakör tagjainak, akik ezelőtt 10 évvel megalakították a gazdakört, s azt egy évtizeden keresztül anyagilag és erkölcsileg támogatva fenntartották, s a virágzás azon polcára emelték, mely az mindannyiunk igaz örömére áll, gondosan ápolva mindenkor a hazafiúi érzelmeket, az összetartás érzését, s az egymás iránti kölcsönös tiszteletet és becsülést. Mert hiszen szebb és nemesebb célja egy gazdakörnek szakbeli ügyein kívül nem is lehet, mint az, melyet a Szeged-felsőtanyai Gazdakör maga elé tűzött: tagjai között az általános műveltséget, a kor követelte ösmereteket terjeszteni, az egyetértést, s egymás iránti jóindulatot, méltánylást meghonosítani, az egymással való gyakori érintkezés által tapasztalatok szerzésére alkalmat nyújtani, s így közreműködni abban, hogy az emberi nagy társadalomnak hasznos tagjai, szeretett szülővárosunknak, drága hazánknak méltó polgárai legyünk. Szeged város hazánk második városa, illő tehát, hogy annak polgárai mind műveltségre, mind helyes gondolkodásra az ország második városához méltók legyenek. Ezt pedig az előbb elmondottak betartása mellett fogjuk elérni.”

A jegyző felolvasta a kör 10 éves működéséről készült rövid beszámolóját: „1884 augusztusában Polgár László lelkesítő szavára 48 gazda kimondta a Szeged-szatymazi Gazdakör megalakulását, amit a miniszter 1885-ben jóváhagyott. Megalakulásától kezdve egyre fejlődött, erősödött, évente tevékenyebb munkakört ölelt fel. A felolvasásokat viták követték, évenként állat-, termény-, gyümölcs-, bor- és szeszkiállításokat tartottak. Sok látogatója volt a lóversenyeknek a szegedi intelligencia részéről. Minden tavasszal gyakorlati bemutatókat is rendeztek a szőlőmetszésről, a bor- és pincekezelésről, továbbá a szőlőgomba elleni védekezés módzatairól.

Politikai és gazdasági lapokat járattott a kör, azonkívül izlésesen berendezett könyvtár állt a körtagok rendelkezésére.”

Barcsay Károly elnök meghatottan mondott köszönetet a rendezőknek, a résztvevőknek, akik felejthetetlen ünneppé tették a jubileumi gyűlést. A polgári dalárda elénekelt a Szózatot, s az ünnepély véget ért.

A következő választmányi gyűlésen a jegyző felolvasta a kör évi programját.

1. Közgyűlés évente egyszer, január hónapban.
 2. Választmányi gyűlés minden második hónapban.
 3. Lóverseny népünnepéellyel egybekötve Nagyboldogasszony napja tájékán.
 4. Bor- és szeszkiállítás, díjakkal és kitüntető okmányokkal.
 5. Terménykiállítás ősszel.
 6. Kötelező táncvigalom három ízben: farsang elején, pünkösöd körül, ősszel Katalinbál. A bálak tiszta jövedelmét a *neszűrjhegyi* iskola szegénysorsú tanulóinak felruházására, segélyezésére fordították.
 7. 1848. március 15. évfordulójának megünneplése.
 8. Az ezredéves ünnep programjának tervezete.
- A kiállításokra a következő díjakat állapították meg:

Bor- és szeszkiállítás

- I. díj 10 korona
- II. díj 5 korona
- III. díj elismerő okmány

Terménykiállítás

- I. díj 10 korona
- II. díj 5 korona
- III. díj dicsérő okmány

Polgár László műút elkészítésének sürgetését indítványozta és javasolta, hogy a kör vegyen részt az ezredéves kiállításon.

Tóth M. Imre ajánlotta, hogy a gazdakör kérje a tekintetes Tanhatóságtól egy iskola felállítását Szatymazon.

A körnek 1895-ben 70 tagja volt. A könyvtár 178 kötetből állt. Újságok közül állandóan járt a Borászati Lap, Szegedi Napló, Szegedi Híradó és időközönként a Pesti Hírlap.

1896

2 közgyűlést és 9 választmányi gyűlést tartottak. Január 19-én a bor és szeszkiállításon 16 féle szesz és 16 féle bort vettek bírálat alá.

- Szesz: I. díj Zsótér Dezső
II. díj Tóth M. Imre
III. díj Barcsay Károly

Mind a 3 díjat Újvári Ferenc fehér borai érdemelték ki.

A gazdakör a helyiségét Báló István kocsmájába helyezte át, ahol megtartották a milleniumi ünnepélyt, ezen az Alsóvárosi Népkört Tóth Gyula, a Szentmihálytelki Népkört Fenyvesi Jenő, Szeged város hatóságát dr. Lázár György h. polgármester és Kriszt Sándor képviselte. A bevételből 6 Ft-ot a választmány a felsőközponti, a felsőgajgonyai, az alsógajgonyai és alsóbalástyai iskolák tanulóira részére írószerekre adományozott. A pusztaszeri Árpád szobor leleplezésének országos ünnepélyén is részt vett testületileg a gazdakör. Még ez évben Heinrich József szakszerű előadást

tartott a szőlőbetegségek elleni védekezésről. Ez alkalommal Zsótér Dezső 50 kötet gazdasági könyvet adományozott a gazdakör-könyvtárának. Október 6-án Vadász Lajos a szabadsághősök arcképcsoportjával lepte meg a köri tagokat. Ifj. Tóth M. Imre, mint a *Makraszéki hegygazdaság* képviselője a kör tagjait meghívta az ünnepélyes harangszentelésre. Ugyanakkor indítványozta, hogy a gazdakör szerezzon be egy hold földet, s azt rendezze be gyümölcsösnek minden fajtából próbaszemzések, metszések és oltások céljára. Pálffy Antal 50 koronát adományozott a kör általános céljaira. A pénztár bevétele 596 korona 40 fillér volt, kiadása 491 korona 70 fillér.

1897

1 közgyűlést és 10 választmányi gyűlést tartottak. Intézkedett a választmány, hogy a gyárakból való közvetlen beszerzéssel a köri tagok olcsóbban jussanak kék-gálához. A közgyűlés 20 koronát szavazott meg a *neszűrjhegyi* szegény tanulók író-szer-segélyezésére. Barcsay Károly szintén e célra 10 koronát adományozott. A nyaraló közönség és a kör egy Szatymazon felépítendő kápolna javára táncmulatságot rendezett, s annak tiszta bevételeiből 62 Ft 58 kr-ral kezdetét vette a kápolna-alap javára a gyűjtés.

A pénztár bevétele 610 korona 40 fillér, kiadása 541 korona 70 fillér volt.

1898

1 közgyűlést és 8 választmányi ülést tartottak 40 ügyirattal. Bokor Pál ismertető előadást tartott a munkás-törvényről. A megnyílt szatymazi iskola szegény tanulóinak ajándék címén írószerekre 10 koronát adott a választmány, melyhez Pálffy Antal szintén 10 koronát adományozott. „A mezei és szőlőmunkások az államvasút területén III. kocsiosztályban féljeggyel utazhattak, ha bemutatták munkásigazolványaikat” — közölte a földművelési miniszter értesítése. Egy másik leirat szerint a gazdakörök tagjai tanulmányútra való utazás alkalmával kedvezményes jeggyel utazhattak az államvasút területén. Zsótér Dezső indítványozta Zimándy Ignác Kossuth Lajos ellen írt, sértő tartalmú könyvének a kör könyvtárából való eltávolítását és megsemmisítését.

1899

1 közgyűlést és 10 választmányi gyűlést tartottak. Februárban bor- és szeszkiállítás rendeztek. Kiss Gyula, Zsótér Dezső és Barcsay Károly a nyert díjakat a kör javára visszaadták. Fehér úboroknál I. díj Barcsay Károly, II. díj Polgár László, III. díj László Gyula. Fehér óboroknál I. díj Kiss Gyula, II. díj Polgár László, III. díj László Gyula. „A vörös boroknál abszolút becsü nem találtatván, a pénzdíj visszatartott”. 68 üveg bort állítottak ki. Elismeréssel tüntették ki boraikért a következő kör tagokat: Polgár László, Zsótér Dezső, Vass Károly, Lugosi Döme, Gál-testvérek, Kátay László, Róvó János.

Az elnökség szomorúan jelentette, hogy egyesek tagdíj hátraléki kötelezettségüket eltagadják. A közgyűlés úgy határozott, hogy először írásban felszólítják a hátralékosokat, s ha akkor is vonakodnának a tagdíjat befizetni, per útján hajtják be a tartozást. Mayer Miklós a szőlőtermesztésről, Bernátszky János az állattartásról tartott színvonalas előadást.

Egy kör díszzászlót készítetttek: 150 cm hosszú, 120 cm széles selyem zászló, 2 darab csavarral és muffal ellátott fenyő rúdon, egyik oldalán zöld selyem alapon az egylet címere, címe arannyal hímezve + gazdasági jelvények, a másik oldalon fehér

selyem alapon a kör jelmondata és István király képe. Mindkét oldalon a sarkokban aranyból hímzett gyümölcs és termény jelképek, arany rojtok és 2 arany bojt. A zászlószentelési ünnep anyagilag, erkölcsileg jól sikerült, Tóth Ferencné zászlóánya védnöksége alatt. A pénztár bevétele 856 korona 10 fillér, kiadása 704 korona 30 fillér volt.

1900

1 közgyűlést és 8 választmányi gyűlést tartottak. Zsótér Dezső és Barcsay Károly a szegedi országos mezőgazdasági kiállításon bemutatott borért, gyümölcsért és szőlőért kitüntető okmányt kapott. Barcsay Károly hasznos előadást tartott a szőlőbajok elleni védekezésről. A közgyűlés 600 koronát szavazott meg a kápolna építésének költségeire, és április 25-én az alapozás megkezdődött. Májusban Desewffy Sándor megyéspüspök megszemlélte az épülő templomot és egy harangot ajándékozott. Bernátszky János gazdasági titkár kezdeményezésére Tápai János birtokán a mintatanya megkezdte működését, ahol szakszerű előadás hangzott el a vetésforgóról. A könyvtári könyvek használatát szabályozták, hogy a sok kellemetlenséget elkerüljék. Meghatározták a kölcsönzési időt, a kölcsönözhető kötetek számát. Díjtalanul 1 hónapig lehetett kint a könyv. A rongálásért, elvesztésért anyagilag felelt a kölcsönvevő.

Barcsay Károly előadásában a magyar ipar pártolására buzdította a kör tagjait. Utána az egyetemi ifjak népies színelőadást tartottak. A kör tagjainak létszáma 155 fő volt. A pénztári jelentésben a legnagyobb összeget tagdíjhátralék képezte.

1901

2 közgyűlést, 14 választmányi gyűlést és 1 rendkívüli gyűlést tartottak. Az egyesület módosította alapszabályait, melyeket a belügyminiszter megerősített. A kör, mint testület, tagja lett az Országos Munkássegélyező Pénztárnak, 50 koronás részvénnyel. Februárban bor- és szeszkiállítást tartottak. Megindult egy 6 hetes háziipari tanfolyam is.

1901. augusztus 15-én reggel 6 órakor gyülekezett a tagság és a környékbeli lakosság a gazdakör helyisége előtt. Felvonultak 7 órára Jánosszálláshoz, ahol a 8 órára érkező püspököt és kíséretét fogadták. Barcsay Károly a kör nevében elmondta köszöntőjét, majd zászló alatt haladtak a templomhoz. A felszentelést népünnepély követte. Sok fáradsággal, nemes adakozással megtörtént a kis templom felépítése. A készpénzkiadás 10 088 korona 92 fillért tett ki. A gazdák 257 fuvat teljesítettek díjtalanul, 63 szegény munkás pedig 128 napot dolgozott ingyen. „A szatymazi és környékbeli földművelők fuvarral és pénzzel, a szegényebb néposztály filléreivel és kétkezi munkájával segítettek”. 1901-ben 6 előadó 12 népszerű előadást tartott. A földművelésügyi miniszter két könyvet küldött a gazdakör könyvtárába. A könyvtár 300 kötetéből 31 tag 209 esetben vett ki olvasásra könyvet.

1902

1 közgyűlést és 8 választmányi gyűlést tartottak. A tejszövetkezet ügyében háromszor értekeztek. Megválasztották a vezetőséget.

Elnök: Barcsay Károly

Alelnökök: Vadász Lajos, Tápai János

Diszelnökök: Darányi Ignác, Polgár László

Tiszteletbeli elnök: Pálffy Ferenc és László Gyula h. polgármesterek

Jegyző: Zsák Lajos

Aljegyző: Halassy Ede

Pénztáros: Zsák Lajos

Pénztári ellenőr: Tóth M. János, Tóth M. István

Könyvtáros: Zsák Lajos, Báló István

Ügyész: dr. Tary József

Gazda: Zsótér Dezső

Zászlótartó: Retkes János

Választmányi tagok:

dr. Zámbo György, Csikós N. József, Katona Ferenc, Katona József, Tandari Ferenc, Török Antal, Róvó János, Várnai Antal, Ferenczy Antal, Tóth M. Imre, ifj. Sári József, Tary István, Frányó János, dr. Erlitz János, Bodó Illés, Tóth Mihály Kovács, Várhelyi József, Gera Mihály, Vetró Sándor, Vetró János, Vetró Mihály, Lippai Flórián, Kormányos István, Dékány János.

A bor- és szeszkiállításon 69 üveg bort, 33 üveg pálinkaféleséget bíráltak:

Fehér újbór kategóriában: I. Pártos Gyula, II. Makra István, III. Botka Illés, IV. Katona József, V. Bába Sándor.

Fehér óborok közül: I. Zsótér Dezső, II. Halassy Ede, III. Pártos Gyula.

Siller boroknál: I. Zsótér Dezső, II. Katona József, III. Kakuszi János, IV. Báló István, V. Csézi István.

Vörös borok közül: I. Zsótér Dezső, II. Bába Sándor, III. Tóth M. Imre.

Új törköly pálinka: I. Pártos Gyula, II. Báló István, III. Katona Antal, IV. Sári József, V. Balogh Mihály öszeszéki.

Új barackpálinka: I. Báló István, II. Tóth M. Imre, III. Bodó Illés, IV. Sári József, V. Tóth Molnár István.

Óbarackpálinka: I. Bába Sándor, II. Tóth Molnár Imre, III. Csézi István.

A díjakat nyert kiállítók nagy része visszaadta a gazdakör pénztárába a nyert összeget. Sajnálattal állapította meg az elnök, hogy a 18 jómódú körtagtól nem tudták beszédni a tagdíjakat. Néhányan letagadták kötelezettségüket, mások halasztgatták, vagy megtagadták a fizetést.

Galambos Sándor előadást tartott a tejszövetkezetről. Barcsay Károly lemondott tisztségéről. Örökös díszelnökké választották, elhatározták, hogy arcképét megfestetik. Egyhangúlag Zsák Lajost választották elnökké, aki indítványozta, hogy kérjék meg a földművelésügyi minisztert: „a munkások és cselédek jutalmazása alkalmával egyet Szatymazról is tüntessen ki, mivel itt sok napszámos és cseléd él. Az összeget helyben adják át buzdítás céljából.” Dr. Fráter Gyula tanulságos előadást tartott a permetezésről, a peronoszpóra keletkezéséről, pusztításáról, az ellene való védekezés módzatairól (mivel? mikor? hányszor?). Ugyanakkor Grünfeld József hódmezővásárhelyi műlakatos bemutatta saját készítésű gépeit, melyek a permetezéshez igen alkalmasak. „Egyszerű és erős szerkezetüknél fogva a másfajta gépekhez képest olcsók is” — állapították meg a gazdák. A gépek külalakja és a sikerült próba lekötötte a jelenlévők figyelmét.

A pozsonyi Országos Mezőgazdasági Kiállítást 11 körtag tekintette meg. A kalauzólást Várnai Antal pozsonyi születésű szatymazi gazda vállalta el.

Ábrahámnét felkérte az elnökség, hogy a helybeliek érdekét oly nagyon szolgáló út megnyitását segítse általa, hogy földjéből egy keskeny szakaszt engedjen át. A polgármesteri hivatalhoz kérelmet fogalmaztak, hogy a város a kisteleki országutat és a

szatymazi szőlőkbe vezető utakat javíttassa ki. László Gyula indítványozta a szatymazi postahivatal nyári nyitvatartási idejének a meghosszabbítását.

A szegedi Kossuth-szobor leleplezésén a gazdakör testületileg részt vett zászlaja alatt. A babérkoszorún ez volt a felirat: „Kossuth Lajosnak a Szatymazi Gazdakör”.

Zsák Lajos kérte a kör tagjait az összetartásra, a gyűlések szorgalmas látogatására, az alapszabályok pontos betartására. „Vállvetve a kör előhaladásával a közjóért küzdjenek”. Javasolta, hogy a hasznos kiállítások megtartása céljából forduljanak a szegedi Gazdasági Egyesülethez 100 korona segélyért, a több és nagyobb díjazás biztosítására. 50 koronát meg is szavazott Szeged város tanácsa oly kikötéssel, hogy csakis kiscgazdák jutalmazására fordíthatják. A kör néhány szegény helybeli munkást az Országos Munkássegélyző Pénztárba beíratott.

„Szatymazon tartsanak hetipiácot, s ott minden, de különösen a gazdálkodáshoz szükséges árut áruljanak” — javasolta Zsótér Dezső a választmánynak. A körtagokat pedig kérte Treszky Béla mintapincéjének megtekintésére. Bernátszky János tanulságos előadását hallgatták meg a trágyakezelésről és annak hasznos alkalmazásáról. Kérték az előadót, hogy a legközelebbi gyűlésen az aprójszág betegségeinek orvoslásáról tartson tájékoztatót.

1903

A megbeszélés tárgyát képező 84 ügyirat is bizonyítja, mennyire kiszélesedett a gazdakör működési területe. A bor- és szeszkiállításokon résztvevők nagy száma a nemes versengés bizonyítéka. 89 üveg bort, 25 üveg pálinkát állítottak ki.

Új pálinka: I. Üveges István, II. Katona Imre, III. Vitéz Molnár István, IV. Bodó Illés, V. Rajczy György.

Ó barackpálinka: I. Tandary Ferenc, II. Bába Sándor, III. Báló István, IV. Tóth Molnár Imre, V. Sári Józsefné.

Új fehér bor: I. Halassy Ede, II. Pártos Gyula, III. Tary István, IV. Bába Sándor, V. Báló István.

Siller bor: I. Boros István, II. Zsótér Dezső, III. Bába Sándor, IV. Rankl Adolf, V. Katona Imre.

Ó fehér bor: I. Bába Sándor, II Tary István, III. Halassy Ede, IV. Polgár László, V. Fráter Zoltán.

Vörös bor: I. Rankl Adolf, II. Fráter Zoltán, III. Bába Sándor.

Egy táncmultság jövedelméből 32 szegény munkást beíratott a Segélypénztárba. Zauner Richárd hasznos előadást tartott az értékesítésről, a szőlőtelepítésről, különös tekintettel a homokon tenyésző és legjobban termő fajokra. Bába Sándor borszűrő készülékét mutatta be, s annak hasznosságát ismertette.

Az Országos Állattenyésztési Felügyelőséghez fordult a kör vezetősége, hogy 50 db orpington kakast küldjenek cserébe az itteni kiváló magyar fajtakért, mivel azokat igen alkalmasnak tartják a magyar baromfiak keresztesítésére. Bernátszky János javasolta, hogy a gazdasági ismeretek szélesebb körű terjesztése céljából a nem kör-i tagok is olvashassák a szakkönyveket, ne csak a népkönyvtárét. Polgár László ezt nem tartotta helyesnek, „mert ezáltal oly kezekbe kerülnek a kör könyvei, ahol nem tudják azokat megbecsülni, elrongyolják”. Polgár László felajánlotta a szatymazi domb mellett fekvő 2 hold földjét temetőnek, melyre a szegényebb néposztálynak nagy szüksége volt. Bába Sándor előadást tartott a szőlőmoly kártevéséről, ismertette a védekezés módjait. Bernátszky János a mezőgazdasági vegytanról, Klucsik István a babonákról tájékoztatta hallgatóit.

30 tag hiányzott a közgyűlésről. Az érdektelenség okát a beszerzés és az értékesítés terén mutatkozó hanyatlásban látták. A földművelésügyi miniszter 200 koronát adott a kör általános céljaira, Csepregi Endre előadása a gazda természetbeni jóbarátaira és ellenségeire hívta fel a figyelmet. Király Mátyás bemutatta tökéletesített borprését és szőlőzúzó ládáját, mely egyszerűsége mellett is igen megfelelőnek bizonyult. Lugossy Döme fiai 11 gazdasági könyvet adományoztak a körnek.

Alig 20 év telt el a Szeged-szatymazi Gazdakör megalakulása óta. Húsz esztendő kevés idő, mégis sokat változott Szatymaz népének gazdálkodása, lakóinak gondolkodásmódja. A mezőgazdasági fellendülés adta lehetőségek kihasználásában vetelkedtek a jómódú tanyai földművelők Szeged város polgáraival, akik Felsőtanyán szőlőt, gyümölcsöst vásároltak vagy telepítettek. A kedvtelő úri birtokosok még rajtuk is túl akartak tenni. A Gazdakör kezdeményezésére és tettei által Szatymazon jobbak lettek a közlekedési utak, kedvezőbb lett a vonatforgalom, fejlődött a helybeli posta és orvosi szolgáltatás.

1905

Egy közgyűlést és hat választmányi gyűlést tartottak. Februárban megrendezték a hagyományos bor- és szeszkiállítást. Az elnök ismertette a baromfitenyésztés gazdaságosságát. A földművelésügyi miniszter elismerte a „gazdakör buzgalmat, amelyet a mezőgazdaság különböző ágainak fejlesztése és előbbre vitele körül tanusít”. A gazdakör kapcsolatot teremtett a kereskedőkkel, akik közül gyakran hárman összefogva vagon-tételben szállították Szatymazról a sárgabarackot, a korai cseresznyét, a pünkösdi cseresznyét. Nagyon jó áron vették át a nyári csikos almát, a vajalmát, a fontos almát, a szercsika almát, a Tombác almát. Kedvező időjárás esetén, ha a tavaszi fagyok nem tettek kárt a virágzó fákban, az őszibaracktermés megközelítette az almáét, de nagyobb jövedelmet biztosított keresettségé miatt. Katona Imre szatymazi kisbirtokos Tóth Péter szegedi fűszer- és vegyeskereskedőtől az „őszibarack király” címet kapta.

1906

Egy közgyűlést és hat választmányi gyűlést tartottak. A bor- és szeszkiállítást követte egy „társas vacsorás utóbírálat”. A nyert díjak visszaadása által összegyűlt összegből a kör vett egy gyász- és egy nemzeti színű lobogót.

Az egyesület 18 tagja Zsák József vezetésével megtekintette a főváros nevezetéseit. A Szegedi Gazdasági Egyesület kiállításán egyre több szatymazi kortag vett részt terményeivel, boraival. Zsótér Dezső boraival 50 koronát, Báló István gyümölcseivel és pálinkájával 30 koronás díjat kapott. Mindketten a teljes összeget a szatymazi kör kiállításának díjazására adományozták. II. Rákóczi Ferenc és bujdosótársai hamvainak hazahozatala alkalmából magasztos hangulatú ünnepélyt rendezett a kör vezetősége, melynek lefolyását a jegyző megírta, s a szilveszter estéjén tartott társas összejövetelen fel kellett olvasnia a lelkes közönség kérésére. Szeged köztisztületben álló polgárát, Zsótér Andor szatymazi földbirtokost mély részvétellel kísérték utolsó útjára.

Zsótér Andor szatymazi villájában gyakran vendégeskedett a korábbi években Mikszáth Kálmán, Pósa Lajos. Anyagiakkal hathatósan támogatta, s többször meghívta a fiatal Dankó Pistát és „malacbandáját”.

1907

A földművelésügyi miniszter, látva a kör ügyszeretetét és példamutató tevékenységét, 250 koronát utalványozott a kör általános céljaira, kiállításai díjazására. Endrényi Imre 80 korona értékű könyvet, Fischer Sámuel Magyarország vármegyéinek leírását adományozta a könyvtárnak. Szentannai Sámuel gazdasági tanár előadást tartott a háziynul tenyésztéséről és értékesítéséről.

1908

Egy közgyűlést és 7 választmányi gyűlést tartottak, 51 közérdekű ügyről tárgyaltak. Februárban bor- és szeszkiállítást rendeztek, melynek díjaihoz Szeged város tanácsa 25 koronával járult hozzá. Endrényi Imre nyomdatulajdonos a Szegedi Híradó c. napilapot díjtalanul járatta az egyesületnek. Március 14-én bensőséges népnépnepély keretében emlékeztek meg az 1848—49-es szabadságharcról. II. Rákóczi Ferenc, Zrínyi Ilona és Thököly Imre arcképeit megvásárolta a kör vezetősége. Báló Antal tanító előadást tartott a szántásról, Zsák József a tüdővész elleni védekezésről. Az egyesület több tagja megtekintette a kecskeméti Miklós-telepet. Fülöp József igazgató a különféle szövetkezetek hasznosságáról szólt.

1909

1 közgyűlést és 4 választmányi gyűlést tartottak. Februárban a szokásos bor- és szeszkiállítás alkalmával Zsák József szakszerű előadást tartott a borkezelésről és ismertette az új bortörvényt. Befejeződött az 1908 szeptemberében kezdődött 3 hónapos kosárkötő tanfolyam. 20 fiatal tanuló munkáit kiállításon szemléltették meg. A Szeged Csongrádi Takarékpénztár igazgatósága 25 koronát adományozott a kör általános céljaira. 25 évi működés után a kör vagyona (könyv, zászló, bútor, egyéb felszerelés) 2370 korona 40 fillért tett ki. A könyvtárban 513 mű állt az olvasóközönség rendelkezésére. A 25 éves kör tevékenységét köszöntő díszközgyűlés beszámolóját,⁸ a megjelent vendégek köszöntő szavait szűnni nem akaró lelkesedéssel fogadták.

1910—1918

Szatymaz a szegedi módos polgárság és értelmiség kedvelt kiránduló és nyaraló helyévé vált. Rendezett parkjával, fürdőivel, tágas vendéglőivel, labdapályáival vonzotta a kikapcsolódásra vágyó családokat. A barátkozás, az ismerkedés, a vidám napok és esték kapcsolatteremtő hatása 1910 után sokat veszített régi meghitt hangulatából. A gazdálkodás, az értékesítés ezernyi gondja párosult a versenyszellem kiéleződésével. Mindenki külön akart lenni a másíknál a gazdálkodást illetően. Sokan ráfizettek a vetélkedésre. A nagy tételben való gyümölcseladás, értékesítés vált általánossá. Az élelmes kereskedők kihasználták a sikeres termésű esztendő adta lehetőségeket. Évenként váltakozva hol a gabonatermés, hol a szőlő, gyümölcsstermés segített a jövedelemszerzésben. 1910-től a termények, a zsír, a hús ára magasba szökött. Borból, szőlőből, gyümölcsből két éven át gyenge termés lett, a minőséggel is baj volt. A silányabb áruféleségek miatt csökkent a kereslet, az alacsony árak ellenére. Akik hordókkal, pincehelyekkel bővelkedtek, a korábbi évek jó minőségű borait nem vol-

⁸ 1884—1909, a „Szeged—Szatymazi Gazdakör” 25 éves működésének adatai. Összeállította és ismertette a jubileum díszközgyűlésén Zsák József jegyző. 17 gépelt oldal. Szerző tulajdona.

tak kénytelenek eladni olcsón, kivárták a kedvezőbb árat. Az ínséges évek szőlő- és gyümölcstermése a gazdálkodásból élő helybeli termelőknek még az önköltséget se biztosította.

A korai termésű őszibarack- és almafák közül nagyon sok kipusztult a vízeségtől, részint a kemény téli fagyok miatt. Elmaradt a pótlás, az új telepítés. Az első világháború alatt szomorú látványt nyújtottak az elhanyagolt szőlők és gyümölcsösök. A hernyók, a különféle gombabetegségek pusztításai kihatással voltak a következő évek terméseredményeire. A karó nélküli „gyalogszőlők” kötözőszer, permetezőszer hiánya miatt összefolyva burjánoztak. A természet adta védekező erő az időjárás szeszélyeinek kitett szőlőkben, gyümölcsösökben kevésnek bizonyult. Ritkultak, vegetáltak a virágzó kertek. Szatymazon a gazdálkodási láznak véget vetett a kitört világháború. A katonai szolgálat miatt fellépő férfi munkaerőhiány következtében sokszor a halaszthatatlan munkát sem végezték el. A kisparaszti gazdaságokban, de főleg az úri birtokokon az ínséges évek mérhetetlen kárt tettek.

Háborús viszonyok között senki sem járt gyűlésekre, ünnepélyekre. A tisztikar, a választmány, a költségvetés éveken át változatlan maradt. Az addig elmaradhatatlan március 15-i ünnepélyeket sem tartották meg.

A gazdakör tagjai vagy hozzátartozói ügyes-bajos dolgaikkal közvetlenül az elnökhöz, a tisztviselőkhöz fordultak, akiknek a legfontosabb feladatuk a közszükségleti cikkek beszerzése, elosztása volt.

1918-ra a gazdasági, társadalmi zűrzavar fokozódott. A tanyai lakosság a legszükségesebb élelem hiányától nem szenvedett. Közszükségleti cikkeket, ipari árukat, igen körülményesen és magas áron tudtak csak beszerezni. Orosz hadifogyókat igény szerint adtak ki mezőgazdasági munkavégzésre a gazdákhöz. Az 1917—18-as esztendőben Pártos Gyula műépítész, Kriszt Sándor nyugalmazott városi gazdász, Nyíri Bálint javadalmi ügyvezető, Felmayer János szőlőbirtokos, Retkes András és Katona János földművelők, Polgár László földbirtokos elhunyt. A katonai szolgálatot teljesítő vezetőségi tagok hazatértek, munkához láttak. (Beszerzés, elosztás). A vértetű elleni védekezésre 2 hordó petróleumot szereztek be a Szegedi Gazdasági Egyesülettől. A tervbe vett csatornázási munkálatokat, útjavításokat az érdekeltek részvétlensége miatt nem végezték el. A körtagok részére 25 q dercét utalt ki az élelmezési központ, s 25—50 kg-os mennyiségben osztották szét. A köri könyvtárat alig látogatták. Hadikölcsönre a kör 350 koronát jegyeztetett. Az elnök felhívással fordult a kör tagjaihoz: „a gazdakör iránt való jóindulatukat óhajtva, egymás között a gazdasági segítséget fenntartva, kitartással vívjuk meg itt a front mögött az annyira óhajtott békét”.

A vetőmag-igények kielégítése nagy feladatot rótt a vezetőségre.

IRODALOM

Bálint Sándor

1963 A szegedi tanyavilág benépesedése helyneveinek tükrében. = Néprajzi Dolgozatok 9. Szeged

Huszka Lajos

1973 Szatymazi kapások és úri birtokosok. = Somogyi-könyvtári Műhely, 1973. 1—4. 41—52. 1975 Szatymazi szőlőhegyek. = Csongrád megyei Könyvtári Füzetek 4.

Juhász Antal

1975 Adatok a szegedi tanyák kialakulásához. = Ethnographia, 1975. 2—3. 276—312.

Szűts Mihály

1914 Szeged mezőgazdasága. Szeged

Szatymaz war jahrhundertlang ein Teil der szegediner Stadtmärk mit einer Oberfläche von 142 tausend Jochen. Dies galt bis 1950. Vom Jahre 1860 zählte Szatymaz als eine der Hauptmannschaften der Außenbezirke (Verwaltungseinheit). Auf diesem Gebiet existierten schon zu der Mitte des 18. Jhs mehrere Duzenden von *Unterküften* (Meiereien oder Gehöftwirtschaften), deren Inhaber sich mit Tierzucht und Getreidebau beschäftigten. In den 1770-80er Jahren fing man mit dem Sandweingebau an.

Der Landwirtschaftsverein von Szeged-Szatymaz, der im Jahre 1885 gegründet wurde, war der älteste landwirtschaftliche Verein der szegediner Außenbezirke. Er wurde durch wohlhabene Stadtbürger, Beamten-Honoratioren und vermögende Meiereiwirte von Szatymaz zustandegebracht. Der Verein förderte die Intensivierung der landwirtschaftlichen Produktion, entwickelte das fachliche Wissen der Mitglieder und er wurde zu der Grundlage der berühmten Wein- und Fruchtbaukultur.

Die Gelegenheiten des Vereins wurden an den jährlichen Generalversammlungen und an den monatlichen Ausschußsitzungen abgewickelt. Sein Vorsitzender war zwischen 1885—1895 László Polgár wohlhabender Gutbesitzer, zwischen 1895—1902 Károly Barcsay Apotheker und ab 1902 József Zsák, örtlicher Lehrer. Er veranstaltete jährlich einmal Wein-, Frucht-, Getreide- und Viehausstellungen. Regelmäßig wurden Vorträge im Zusammenhang mit der Landwirtschaft, hauptsächlich mit dem Wein- und Fruchtbau gehalten. Der Verein hatte eine bedeutende Bibliothek.

Der Landwirtschaftsverein sorgte für die Pflege des patriotischen Gefühls und der Achtung dem anderen gegenüber. Bis dem Jahre 1919 wirkte der Verein ohne Politisieren. Der Verfasser gibt die Tätigkeit des Landwirtschaftsvereines bis zu dem Jahre 1919 bekannt.